

Minarə Elman qızı Ağayeva
Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi, İqtisadiyyat İnstitutu
“Biznes mühitinin tənzimlənməsi və sahibkarlığın inkişafı” şöbəsi, elmi işçi
E-mail: minara.aghayeva@gmail.com
UOT: 338; 338.642; JEL: H19; M19; M20.

Yaşıl iqtisadiyyata keçidin dövlət tənzimlənməsi və onun optimallaşdırılması

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi – dayanıqlı və rəqabətqabiliyyətli iqtisadiyyat quruculuğunda yaşıl iqtisadiyyata keçidin dövlət tənzimlənməsi və onun optimallaşdırılmasını tədqiq etməkdir. Bu məqsədlə tədqiqatda yaşıl iqtisadiyyata keçidin dövlət tənzimlənməsində dünya təcrübəsi öyrənilmiş və yaşıl iqtisadiyyatın ölçülməsinə dair reytinglər araşdırılmışdır. Qlobal Yaşıl İqtisadiyyat İndeksi metodologiyası çərçivəsində ölkəvi müqayisələr aparılmış və Azərbaycanın Qlobal Yaşıl İqtisadiyyat İndeksi üzrə mövqeyi təhlil edilmişdir. Tədqiqatın sonunda alınan nəticələr əsasında müvafiq təklif və tövsiyələr irəli sürülmüşdür.

***Açar sözlər:** yaşıl iqtisadiyyat, ekoloji tənzimləmələr, qlobal yaşıl İqtisadiyyat indeksi*

Giriş

Müasir dövrdə yaşıl iqtisadiyyat dünya ölkələrinin davamlı inkişafı təmin etmə yollarından biri kimi qiymətləndirilir. Ümumilikdə isə yaşıl iqtisadiyyat dedikdə iqtisadi inkişafın yarada biləcəyi mənfi ekoloji təsirləri ləngitməklə iqtisadi inkişafın davamlılığının təmin edilməsi başa düşülür. Müxtəlif iqtisadi fikirlərə görə isə yaşıl iqtisadiyyat müxtəlif cür təfsir olunur. Birləşmiş Millətlər Ətraf Mühit Proqramı (United Nations Environment Programme (UNEP)) yaşıl iqtisadiyyatı “insan rifahını və sosial bərabərliyin təmin olunmasında qarşıya çıxan ətraf mühitlə bağlı riskləri və ekoloji qıtlığı ciddi şəkildə azaldan iqtisadiyyat” olaraq təfsir etmişdir [8]. 20-22 iyun 2012-ci il tarixlərində Braziliyanın Rio de Janeyro şəhərində Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Davamlı İnkişaf Konfransında (Rio+20 kimi də adlandırılır) aparılmış müzakirələr əsasında “İstədiyimiz Gələcək” (The future what we want) başlığı ilə hazırlanmış və 27 iyul 2012-ci ildə dərc olmuş Hesabatda davamlı inkişaf hədəfləri arasında prioritetin aclıq və yoxsulluğun aradan qaldırılması olduğu qeyd edilmişdir. Qeyd olunmuşdur ki, bunu təbii sərvətlərə təzyiq göstərən dayanıqsız iqtisadi və sosial inkişaf təmin etmək olmaz. Hesabatın sonunda yaşıl inkişafın davamlı inkişafa nail olmaq üçün bir strategiya olduğu təsdiqlənmişdir. Hesabatda davamlı inkişafa nail olmaq üçün hər bir ölkənin öz şərtlərinə uyğun yanaşma, siyasət, model və vasitələrdən istifadə etməsi ilə mümkün olduğu bildirilir və yaşıl iqtisadiyyatın davamlı inkişafın təmin edilməsində və yoxsulluğun aradan qaldırılmasında istifadə oluna biləcək mühüm strategiya olduğu bildirilir. Yaşıl iqtisadiyyatın araşdırdığı əsas problem iqtisadi fəaliyyətlərin təbiətə təsirini azaldıb yoxsa artırdığını müəyyən etməkdir [10]. Çünki iqtisadi fəaliyyətlərin nəticəsi əksər hallarda tükənən təbii sərvətlərin israfına, ətraf mühitin nəzarətsiz çirklənməsinə səbəb olur. Yaşıl inkişaf və yaşıl iqtisadiyyat terminləri mənaca çox vaxt bir-birinin əvəzedicisi kimi istifadə olunur. Bu anlamda yaşıl artım insanların rifahını yüksəldən, resursların və ekoloji xidmətlərin davamlılığını təmin edən, təbii sərvətləri qoruyaraq iqtisadi artım və inkişafı təşviq edən iqtisadi artımdır [4]. Çünki ekoloji və iqtisadi balans qorunduqda gələcək nəsilləri də təmin edə biləcək davamlı inkişafa nail olmaq mümkündür. Dünya Bankı isə yaşıl inkişafı təbii ehtiyatlardan istifadənin səmərəliliyi kimi müəyyən etmişdir. Yaşıl iqtisadiyyat quruculuğu bir tərəfdən çirklənməni və onun ətraf mühitə təsirlərini minimuma endirəcək, digər tərəfdən isə təbii kapitalın və ətraf mühitin idarə edilməsinin rolunu üzə çıxarmaqla ekoloji fəlakətlərə qarşı davamlı mühit yaradacaqdır [13]. Başqa bir tərifə görə, yaşıl inkişaf sosial inkişafı artıran və emissiyaları azaldan ekoloji cəhətdən davamlı iqtisadi tərəqqidir. Bunu yaşıl iqtisadiyyatın müəyyən edilmiş hədəflərində də görmək mümkündür. Yaşıl

İqtisadiyyatın 5 prinsipindən birində məhz bu kriteriya əsas götürülür. Yaşıl iqtisadiyyat bütün insanların inkişafının sağlam təbii dünyadan asılı olduğunu qəbul edir. Bununla da yaşıl iqtisadiyyat təbiətin daxili dəyərini müdafiə edir. O biomüxtəlifliyi, torpağı, suyu, havanı və digər ekosistem kapitalını qoruyur [5]. Əslində, yaşıl inkişaf modeli iqtisadi artımı qoruyarkən eyni zamanda iqlim və ekoloji davamlılığı da təmin edən inkişaf modelidir [1].

Yaşıl iqtisadiyyata keçidin dövlət tənzimlənməsində dünya təcrübəsi

Yaşıl iqtisadiyyata keçidlə bağlı dövlətlərin gördüyü tədbirləri adətən “Yaşıl yeni nizam” (ing. The Green New Deal) adı altında təfsir edirlər. Belə demək mümkündürsə, Yeni yaşıl nizam Franklin Ruzvelt tərəfindən böyük tənəzzül illərində irəli sürülmüş “yeni nizam”ın illər ərzində dəyişilərək dünyadakı bugünkü şərtlərə uyğunlaşdırılmış formasıdır. Lakin “yeni nizam” yanaşması məşğulluğun artırılması, fiskal siyasətlərin modernləşdirilməsi və yenidən qurulması üçün hökumət siyasətlərini əhatə etsə də, “Yeni yaşıl nizam” isə daha geniş miqyaslı və daha geniş baxış bucağına malik siyasətləri də əhatə edir [9]. “Yeni yaşıl nizam”a görə yaşıl iqtisadiyyata keçid əsasən üç əsas siyasət üzərində qurulur⁸: Sektora yönəlmiş maliyyə stimulları, milli siyasət təşəbbüsləri və beynəlxalq siyasətlər. Bu alətlərə yaşıl investisiyalar, milli və beynəlxalq qaydalar və siyasətlər daxildir.

Yaşıl iqtisadiyyatın ölçülmə metodologiyası

Tədqiqatda yaşıl iqtisadiyyatın ölçülmə metodologiyasına dair ədəbiyyat araşdırılmışdır. Yaşıl iqtisadiyyatın ölçülməsində iqtisadi fəaliyyətin ətraf mühitə və təbii sərvətlərə mənfi təsirlərini qiymətləndirməkdə ÜDM yetərsiz olduğu üçün yaşıl iqtisadiyyata keçiddə ekoloji prioritetləri təşviq edəcək yeni ölçmə metodlarına ehtiyac yaranmışdır. Bu səbəbdən iqtisadi fəaliyyətlərin sosial rifah və ətraf mühitə təsirini ölçmək üçün bəzi iqtisadi dayanıqlıq göstəricilərindən istifadə olunur. Bu göstəricilərin yer aldığı İndekslər aşağıdakılardır:

- Ətraf Mühitin Dayanıqlılığı İndeksi
- Ətraf Mühitin Performans İndeksi
- Ekoloji Zəiflik İndeksi
- Davamlı və İqtisadi Rifah İndeksi
- Yaşıl Net Milli Məhsul

Yuxarıdakı indekslərin metodologiyasında oxşar cəhət iqtisadi fəaliyyətlərin sosial rifah və ətraf mühitə təsirini ölçmək üçün ÜDM-in yetərsiz olduğunu qəbul etmələri və yeni göstəricilərin vacibliyini müdafiə etmələridir. Lakin bu indekslər ekoloji və iqtisadi problemlərə vəhdətdə deyil, ya ekoloji, ya da iqtisadi məsələlərə köklənməklə hesablandığı üçün yaşıl iqtisadiyyatın bütün səviyyələrini kifayət qədər əhatə edən başqa İndeksə ehtiyac yaranır. Tədqiqatda yaşıl iqtisadiyyatın ölçülməsinə dair istifadə olunmuş indekslər aşağıdakı kimi qruplaşdırılmışdır (cədvəl 1). Tədqiqatda Azərbaycanın Yaşıl iqtisadiyyata keçidlə bağlı dünya iqtisadiyyatındakı yerini qiymətləndirmək və onu digər ölkələrlə müqayisə etmək üçün 2010-cu ildən bu yana hər iki ildən bir hesablanan Qlobal Yaşıl İqtisadiyyat İndeksi araşdırılmışdır.

Cədvəl 1.

Yaşıl iqtisadiyyatın ölçülməsinə dair indekslər

Müəllif	İndikatorlar
Dual Citizen	160 ölkə üçün iqlim dəyişikliyi, sənayenin səmərəliliyi, investisiya və ətraf mühit sahələrində 18 dəyişən
Nahman və digərləri (2016)	196 ölkə üçün 26 iqtisadi, sosial və ekoloji göstərici
Karach və digərləri (2018)	22 Afrika ölkəsi üçün beş kateqoriyada 48 dəyişən
Teixeira və digərləri (2015)	ABŞ və Çin iqtisadiyyatları üçün (2002-2012) düşən karbon dioksid emissiyaları, içməli suya çıxış və ictimai sağlamlıqdan ibarət dörd fərqli dəyişən, insan inkişafı indeksi və bərpa olunan enerjinin ümumi enerji istehlakına nisbəti kimi hesablanır

Vilasboas və Teixeira (2017)	Braziliya üçün (2001-20140 adambaşına düşən gəlir, karbon qazı emissiyaları və bərpa olunan enerji təchizatı
Velame və Teixeira (2017)	20 Latın Amerikası ölkəsi üçün (2006-2013) yaşıl iqtisadiyyat konsepsiyasının sosial, iqtisadi və ekoloji ölçüləri, adambaşına düşən ÜDM, yanacaq istehlakını, Gini əmsalı
Schlör və digərləri (2017)	Almaniya üçün qida, enerji və su sektorlarından ibarət 46 dəyişəni əhatə edən üç alt indeksdən və onların cəbri ortasından ibarət ümumi indeks

Qlobal Yaşıl İqtisadiyyat İndeksinin metodologiyası

Qlobal Yaşıl İqtisadiyyat İndeksi (Global Green Economy Index – GGEI) 18 indikator üzrə 4 sub-indeks əsasında 160 ölkənin yaşıl iqtisadiyyat performansını ölçür. Bu ölçmə 2 yanaşma əsasında aparılır: 1) 2005-ci ildən bu günə qədər hər bir göstərici üzrə irəliləyiş və 2) hər bir ölkənin cari performansı ilə qlobal davamlılıq hədəflərinə çatmaq üçün tələb olunan məsafə. GGEI dörd əsas ölçü ilə müəyyən edilir:

- iqlim dəyişikliyi və sosial bərabərlik;
- sektorun karbondan təmizlənməsi;
- bazarlar və ESG (Environment, social and governance) investisiyası;
- ətraf mühitin sağlamlığı.

2022-ci il üçün hesablanmış Qlobal Yaşıl İqtisadiyyat İndeksi üzrə ölkələrin sıralaması (orta qiymətdən yüksək nəticə göstərmiş ölkələr) cədvəl 2-də təqdim olunur.

Cədvəl 2.

Qlobal Yaşıl İqtisadiyyat İndeksi üzrə sıralama (orta qiymətdən yüksək nəticə göstərmiş ölkələr)

Ölkələr	İndeks	Yer	Ölkələr	İndeks	Yer
İsveç	0,799	1	İsrail	0,594	35
İsveçrə	0,781	2	Çexiya	0,585	36
Norveç	0,747	3	Kanada	0,580	37
Fransa	0,744	4	ABŞ	0,567	38
Danimarka	0,742	5	Albaniya	0,566	39
İslandiya	0,713	6	Efiopiya	0,563	40
Avstriya	0,711	7	Seyşel adaları	0,562	41
Birləşmiş Krallıq	0,704	8	Cibuti	0,560	42
İrlandiya	0,703	9	Polşa	0,559	43
Portuqaliya	0,701	10	Ruanda	0,558	44
Latviya	0,697	11	Macarıstan	0,557	45
Luksemburq	0,696	12	Keniya	0,549	46
Belçika	0,693	13	Yapomniya	0,547	47
İspaniya	0,689	14	Fiji	0,547	48
Finlandiya	0,688	15	Saint Kitts və Ne.	0,546	49
Niderland	0,685	16	Tayvan	0,545	50

Almaniya	0,674	17	Laos	0,544	51
Avstraliya	0,673	18	Braziliya	0,542	52
Malta	0,672	19	Dominikan	0,542	53
İtaliya	0,669	20	Çili	0,537	54
Litva	0,668	21	Panama	0,536	55
Xorvatiya	0,667	22	Moldova	0,531	56
Estoniya	0,666	23	Monteneqro	0,531	57
Uruqvay	0,658	24	China	0,528	58
Yeni Zelandiya	0,647	25	South Korea res.	0,525	59
Monako	0,645	26	Nepal	0,523	60
Kosta RiKa	0,644	27	Cabo Verde	0,521	61
Sloveniya	0,639	28	Burundi	0,519	62
Rumıny	0,623	29	Tuvalu	0,517	63
Yunanıstan	0,617	30	Timor-Leste	0,516	64
Kıpr	0,613	31	El Salvador	0,515	65
Slovakiya	0,606	32	Sinqapur	0,514	66
Bolqarıstan	0,604	33	Congo	0,514	67
Andora	0,603	34	Saint Lucia	0,514	68

Mənbə: Cədvəl GGEİ Report 2022 istinadən müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

2022-ci il üçün Qlobal Yaşıl İqtisadiyyat İndeksi üzrə 160 ölkə arasında ilk onluqda İsveç (0,799), İsveçrə (0,781 bal), Norveç (0,747), Fransa (0,744), Danimarka (0,742), İslandiya (0,713), Avstriya (0,711), Birləşmiş Krallıq (0,704), İrlandiya (0,703), Portuqaliya (0,701) yer alıb. Sıralamanın lideri olan İsveçin Yaşıl iqtisadiyyata keçidlə bağlı gördüyü tədbirlərə nəzər salsaq görürük ki, İsveç, aşağı karbon qazı emissiyası və xüsusən də bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə ilə dünyanın ən davamlı ölkələrindəndir. İsveç hökuməti yaşıl iqtisadiyyata keçid üçün 2045-ci ilə qədər hədəf müəyyən edib. Belə ki, qalıq yanacaqsız (neft, daş kömür və s.) iqtisadiyyata malik olacağına və 100% bərpa olunan enerji ilə işləyəcəyinə dair iddialı hədəfləri var. Hazırda İsveç 1991-ci ildə tətbiq edilən qabaqcıl karbon vergisi, bu sahədəki şəffaflıq və ictimai dəstək ilə dünyada ən qabaqcıl ölkələrdəndir. İsveçdə CO2-nin hər tonu 114 avrodur. 2022-ci il üçün hesablanmış Qlobal Yaşıl İqtisadiyyat İndeksi üzrə ölkələrin sıralaması (orta qiymətdən aşağı nəticə göstərmiş ölkələr) cədvəl 3-də təqdim olunur.

**Qlobal Yaşıl İqtisadiyyat İndeksi üzrə sıralama
(orta qiymətdən aşağı nəticə göstərmiş ölkələr)**

Ölkələr	İndeks	Yer	Ölkələr	İndeks	Yer
ORTA göstərici – 0,513					
Konqo	0,513	69	Qrenada	0,444	115
Komor adaları	0,513	70	Qırğızıstan	0,443	116
Kiribati	0,513	71	Honduras	0,442	117
Peru	0,511	72	Zambiya	0,438	118
BƏƏ	0,507	73	Mikroneziya	0,437	119
Belarus	0,506	74	Myanma	0,436	120
Qabon	0,506	75	Bağlıadəş	0,435	121
Ekvador	0,504	76	Niger	0,434	122
Dominika	0,504	77	Qatar	0,433	123
Mexico	0,500	78	Qvineya-Bisau	0,432	124
Viyetnam	0,499	79	Monqolustan	0,431	125
Quatemala	0,499	80	Mali	0,428	126
Serbiya	0,495	81	Bosniya və Hers.	0,426	127
Kolumbiya	0,495	82	Palau	0,425	128
Tayland	0,495	83	Mozambiq	0,424	129
Qazaxıstan	0,491	84	Mavriki	0,424	130
Maldivlər	0,487	85	San-Tome və Pri.	0,424	131
Malavi	0,487	86	Haiti	0,422	132
Kamboca	0,486	87	Sent-Vinsent, Qr.	0,421	133
Argentina	0,485	88	Benin	0,419	134
Paraqvay	0,485	89	Malayziya	0,415	135
Ekv. Qvineya	0,484	90	<i>Rusiya</i>	<i>0,414</i>	<i>136</i>
Tanzania	0,483	91	Seneqal	0,404	137
Ukrayna	0,481	92	Tunis	0,402	138
Şri-Lanka	0,480	93	Burkina Faso	0,401	139
Madaqaskar	0,478	94	<i>Turkiyə</i>	<i>0,399</i>	<i>140</i>
Qvineya	0,478	95	Bəhreyn	0,399	141
Tokelau	0,477	96	Küveyt	0,397	142

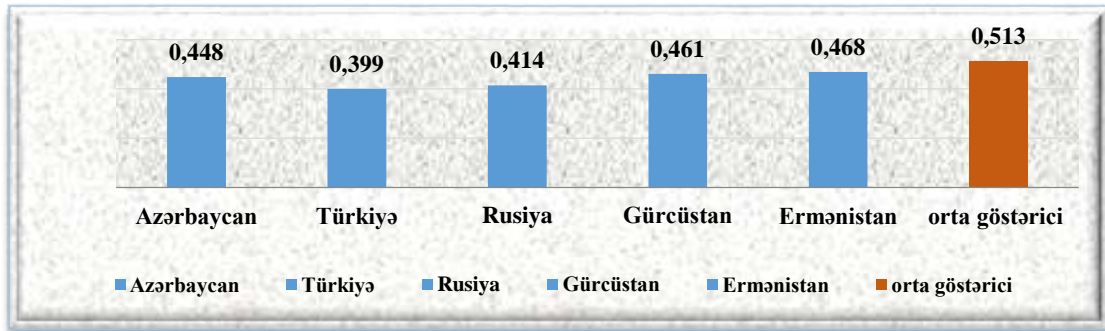
Marşal adaları	0,477	97	Mərkəzi Afrika	0,396	143
Qana	0,477	98	Hindistan	0,394	144
Vanuatu	0,477	99	Mərakeş	0,393	145
Makedonia	0,476	100	Livan	0,389	146
Nauru	0,476	101	Beliz	0,386	147
Kameroon	0,473	102	Mavritaniya	0,384	148
Toqo	0,472	103	Çad	0,379	149
<i>Ermənistan</i>	<i>0,468</i>	<i>104</i>	Antiq.və Barbuda	0,379	150
Filippin	0,465	105	Tacikistan	0,377	151
Bolivia	0,462	106	Cənubi Afrika	0,372	152
<i>Gürcüstan</i>	<i>0,461</i>	<i>107</i>	Özbəkistan	0,364	153
İordaniya	0,459	108	İndoneziya	0,363	154
Kot-d'İvuar	0,458	109	Misir	0,357	155
Nigeriya	0,454	110	Pakistan	0,342	156
Solomon adaları	0,452	111	Trinidad və Tab.	0,334	157
Tonqa	0,451	112	Türkmənistan	0,318	158
Nikaraqua	0,450	113	Səu. Ərəbistanı	0,314	159
<i>Azərbaycan</i>	<i>0,448</i>	<i>114</i>	Oman	0,262	160

Mənbə: Cədvəl GGEI Report 2022 istinadən müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

Konqo, Komor adaları və Kiribatinin indeks qiyməti orta qiymət (0,513) ilə üst-üstə düşür. Sıralamanın son onluğunda isə Antiqua və Barbuda (0,379), Tacikistan (0,377), Cənubi Afrika (0,372), Özbəkistan (0,364), İndoneziya (0,363), Misir (0,357), Pakistan (0,342), Trinidad və Tabaqo (0,334), Türkmənistan (0,318), Səudiyyə Ərəbistanı (0,314) və Oman (0,262) yer alıb. Azərbaycan və ona qonşu ölkələr orta qiymətdən aşağı nəticə göstərmiş ölkələrin sırasında yer almışlar. Azərbaycana qonşu olan ölkələrdən orta göstəriciyə (0,513) ən yaxın olan ölkə Gürcüstan (0,461) və Ermənistandır (0,468). Orta göstəricidən ən çox uzaqlaşan isə Türkiyədir (0,399). Azərbaycan isə 2022-ci il üçün Qlobal Yaşıl İqtisadiyyat İndeksi üzrə 160 ölkə arasında 0,448 balla 114-cü pillədə mövqə tutmuşdur. Bu 2022-ci il üçün indeksin orta qiymətindən (0,513) 0,065 bal azdır. Azərbaycan İndeks üzrə qonşu ölkələrlə müqayisəsi diaqram 1-də təqdim olunur. 2005-2022-ci illər ərzində İndeks qiymətindəki irəliləmə üzrə ölkələrin sıralamasında isə Azərbaycan 0,497 balla 96-cı pillədə qərar tutub. Ölkələrin Qlobal Yaşıl İqtisadiyyat İndeksi üzrə cari performansı ilə qlobal davamlılıq hədəflərinə çatmaq üçün tələb olunan məsafə alt-indeksinə görə isə Azərbaycan 0,431 balla 119-cu yerdə qərarlaşıb.

Diaqram 1.
Azərbaycan və qonşu ölkələrin Qlobal Yaşıl İqtisadiyyat İndeksi (2022)

Mənbə: GGEİ Report 2022-yə istinadən müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

Yaşıl iqtisadiyyata keçidlə əlaqədar ölkəmizdə aparılan islahatlar

Azərbaycanda da bütün dünya ölkələrində olduğu kimi Yaşıl iqtisadiyyata keçid yolunda xeyli irəliləyiş əldə olunub. Belə ki, cənab Prezidentin 2 fevral 2021-ci il tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər” sənədinin əksər müddəaları müəyyən biçimdə Birləşmiş Millətlər Fondunun təsis etdiyi “Davamlı inkişaf məqsədləri”ni özündə ehtiva edir. Sənədin 5-ci bəndi isə sırf Yaşıl iqtisadiyyatı təmin edəcək hədəfləri müəyyən edir. Sənədin “Təmiz ətraf mühit və Yaşıl Artım ölkəsi” başlıqlı bəndi ölkədə yüksək keyfiyyətli ekoloji mühitin təmin olunacağını (5.1 bəndi) və ölkənin yaşıl enerji məkanına çevriləcəyini (5.2 bəndi) hədəfləyir. Bu yöndə ölkədə “yaşıl texnologiyalar”ın tətbiqinin genişləndirilməsi və ekoloji təmiz nəqliyyat vasitələrindən istifadəyə dair yeni hədəflər qarşıya qoyulur. İşgaldan azad edilmiş ərazilərin “yaşıl zona” olaraq müəyyən edilməsi, bu yöndə orada tətbiq edilən bərpaolunan enerji mənbələrindən istifadə, ekoloji təmiz yaşıl texnologiyaların tətbiqi ölkənin “yaşıl artım” ölkəsi yolunda atdığı uğurlu addımlardandır. Bundan əlavə, 22 fevral 2021-ci il tarixində Energetika Nazirliyi ilə BP şirkəti arasında imzalanmış Anlaşma Memorandumuna əsasən iri miqyasda karbonsuzlaşdırılmış, inteqrasiya edilmiş enerji və nəqliyyat sistemləri, həmçinin ölkənin şəhər və rayonlarında bərpa olunan enerji layihələrini həyata keçirmək üçün tələb olunan potensialın və şəraitin qiymətləndirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Digər tədbir isə 2021-ci ilin iyun ayının 3-də BP ilə bağlanmış İcra Müqaviləsinə əsasən Cəbrayıl və Zəngilan ərazisində 240 MVt gücündə günəş elektrik stansiyasının tikintisi nəzərdə tutulub. Bu sadalananlar hamısı Yaşıl iqtisadiyyatı qurmağın əsas prinsiplərindəndir. Ölkənin bu hədəflərə çatması yaxud yaxınlaşması Azərbaycanın Qlobal Yaşıl iqtisadiyyat İndeksi üzrə mövqeyini yüksəldə və dünyanın ən yaşıl iqtisadiyyata sahib ölkələrindən birinə çevirə bilər.

Nəticə

Hələ ki, dünyanın heç bir ölkəsi tam olaraq Yaşıl iqtisadiyyata keçidi tamamlamamışdır. Bunun üçün ölkələrə təxminən 20 ilə yaxın vaxt lazımdır. Lakin Azərbaycan da daxil olmaqla dünyanın bir çox ölkəsi bu yolda mühüm addımlar atır. Qlobal Yaşıl İqtisadiyyat İndeksinin alt-göstəricilərinə nəzər saldıqda və bu indeks üzrə qabaqcıl ölkələrin təcrübəsini təhlil etdikdə aydın olur ki, bir ölkənin iqtisadiyyatını yaşıl iqtisadiyyata doğru dəyişmək üçün dövlətlərin edəcəyi ən yaxşı tənzimləmə yaşıl bizneslər üçün təşviqlər yaratmaqdır. Belə ki, ölkədə yaşıl bizneslər üçün işə başlama xərclərini azaltmaq ölkəyə yaşıl investisiyaların cəlb olunmasını təşviq edə bilər. Ölkədə biznesə başlama xərcləri nə qədər az olsa, bu həmin ölkəyə investisiya qoyuluşlarının həcmində müsbət dəyişikliyə səbəb ola bilər. Kənd təsərrüfatında daha az ekoloji ayaq izi tələb edən şaquli əkinçiliklə məşğul olmaq istəyən biznes sahiblərini stimullaşdırmaq da bu qəbildəndir. Ölkədə yeni yaşıl innovativ

texnologiyaların tətbiqini müxtəlif təşviq alətləri (vergi güzəştləri, asan iş şərtləri və s.) ilə stimullaşdırmaq olar. Kompostlama (qida tullantılarının gübrəyə çevrilməsi) də bu qəbildəndir. Bu həm tullantılardan atmosfərə ayrılan zərərli qazların azaldılmasına və onunla bərabər, digər bir biznes növünün də inkişafına səbəb olar. Yaşıl materiallardan və daha kiçik ayaq izlərindən istifadə edərək enerjiyə qənaət edən binaların yaradılması məqsədilə yaşıl tikinti materiallarının idxal rüsumlarının azaldılması, tikintinin bu istiqamətində iş sahiblərinə icazə və razılığın verilməsinin daha da asanlaşdırılması aşağı karbonlu tikintini stimullaşdırmaq üçün başqa bir təşviq sayıla bilər.

Ədəbiyyat

1. GGGI (2012). Global Green Growth Institute Strategic Plan 2012-14. Green growth planning GGGI country programs.
2. Kararach, G., Nhamo, G., Mubila, M., Nhamo, S. Nhamachena, C. ve Babu, S. (2018). Reflections on the green growth index for developing countries: a focus of selected African countries, *Development Policy Review*. 36, 432-454.
3. Nahman, A., Mahumani, B.K ve Lange W.J. (2016). Beyond GDP: towards a green economy index, *Development Southern Africa*. 33(2), 215-233.
4. OECD (2011), *Towards green growth: a summary for policy makers*, Organization for Economic Co-operation and Development, May 2011. 4s
5. *Partners for Inclusive Green Economy. Principles, priorities and pathways for inclusive green economies: Economic transformation to deliver the SDGs.* <https://www.greeneconomycoalition.org/assets/reports/GEC-Reports/Principles-priorities-pathways-inclusive-green-economies-web.pdf>
6. Schlor, H., Venghaus, S. ve Hake, J.F. (2017). Green economy innovation index (GEII)-a normative innovation approach for Germany & its FEW nexus, *Energy Procedia*. 142, 2310-2316.
7. Teixeira, J.R, Pinheiro, D.S. ve Vilasboas, A.E.S. (2015), Socioeconomic and environmental performance: a composite index & comparative application to the USA & China, *Cadmus*. 2(5), 146-164.
8. UNEP 2010. *Green Economy Developing Countries Success Stories*. UNEP Geneva.
9. UNEP, (2009a), “Global Green New Deal Policy Brief”, http://www.unep.org/pdf/GGND_Final_Report.pdf
10. UNEP, 2011. *Annual Report*.
11. UNEP. (2008). *GreenJobs: Towards Decent in a Sustainable, LowCarbon World*. http://www.unep.org/labour_environment/PDFs/Greenjobs
12. Velame, I.S. ve Teixeira, J.R. (2017). Green economy and sustainable development: the Latin America scenario, *Eruditio E-Journal of the World Academy of Art & Science*. 2(3), 28-38.
13. World Bank (2012). *Inclusive green growth: the pathway to sustainable development*, The World Bank, Washington D.C., 2s

Минара Эльман кызы Агаева
научный сотрудник отдела «Регулирование деловой среды и развитие
предпринимательства» Института Экономики Министерства Науки и
Образования Азербайджанской Республики
Государственное регулирование и оптимизация перехода к зеленой экономике
Резюме

Целью исследования является изучение государственного регулирования перехода к «зеленой» экономике и его оптимизация в построении устойчивой и конкурентоспособной экономики. Для этого был изучен мировой опыт государственного регулирования перехода к «зеленой экономике» и рассмотрены рейтинги измерения «зеленой экономики». Сравнение стран было проведено в рамках методологии Глобального индекса зеленой экономики, и была проанализирована позиция Азербайджана в Глобальном индексе зеленой экономики. По результатам, полученным в конце исследования, были даны соответствующие рекомендации.

Ключевые слова: «зеленая» экономика, экологическое законодательство, глобальный индекс «зеленой» экономики.

Minara Elman Aghayeva
Ministry of Science and Education Republic of Azerbaijan, Institute of Economics
researcher of the "Regulation of business environment and development of
entrepreneurship" department
Government regulation and optimization of the transition to a green economy
Summary

The aim of the study is to study the state regulation of the transition to a "greeneconomy" and its optimization in building a sustainable and competitive economy. For this, the world experience of state regulation of the transition to a "green" economy was studied and the ratings of the measurement of the "green economy" were considered. The comparison of countries was carried out within the framework of the methodology of the Global Green Economy Index, and the position of Azerbaijan in the Global Green Economy Index was analyzed. According to the results obtained at the end of the study, appropriate recommendations were made.

Key words: green economy, environmental legislation, global green economy index.

Elmi redaktor: i.e.d. dos. Y.Məmmədov

Daxil olub: 20.10.2022.

Çapa qəbul olunub: 26.10.2022.